

C 22 SIMPLICIUM Pharmas
Plantago Minor.

Spizger wegerich.

corum TOMVS
Plantago Rubra

Kot Wegerich.

DE PLANTAG

Rhapsodia Prima

¶ Nomenclaturæ Ma

GRÆCÆ

ἀρνόγλωσσα. πολύνυκτος. προβάτιον.

LATIN

Arnoglossa. Ortygia. Cynoglo

Heptapleura. Gelapyros. Poly

gua agni. Septineruia. St

GERMANI

Wegerich. Schoffzunge

¶ Nomina Minoris

LATIN

Lanciolata. Plantago m

GERMANI

Klein Wegerich. Spiz We

C est similis floribus uiolearum, sed est frigidior & humidior eis, confertq; sodæ calidæ, & inducit somnum, in primisq; oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

EX PLATEARIO.

In Septembri collectū, per duos annos, in multa efficacia seruatur. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q̃ ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syropus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponūt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquā, & flores, uel naribus applicant.

EX IOANNE VIGONIO.

Nenufar frigida est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumq; uini granatorum usq; ad consummationem uini, irysipham extinguit.

EX AVICENNA de uiribus cordis.

Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, causat in substantia spiritus, qui existit in cerebro, pigritiā & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet. Spiritus aut in corde, non uidet pati ab eo hoc nocumentū, quod patitur cerebrū, immo præbet forte iuuamentū. Nam proprietas suæ aromaticitatis confortat spiritū qui est in corde. Nocumentū uero frigiditatis, & humiditatis ipsius, est secundū quid. Et temperat croco, & cinnamomo.

NOCVMETA.

Plinius auctor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituræq; priuari, & ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quamq; ab Auicenna inter ea quoq; scribitur, quæ cor quoq; confortant.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict. Nymphaea.
Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.
Georg. Valla. dict. Nymphaea. Apuleius cap. 68.
Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon lanuen. dict. Nymphaea.
Serapion cap. 122. Ioan. Vigonius. Rases.
Hieronymus Herbarius.

NYMPHAEA ALTERA.

N Y M P H A E A M alteram, sunt qui Nymphonā uocant. Nascitur priori similis, radice tamē candidiore, & aspera. Florem luteum gestans, splendentē, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

VIREs, ET IUVAMENTA.

Bibit et semē & radix in nigro uino cocta, cōtra muliebres fluctiones.

AVTORES.

Plinius lib. 25. cap. 7.
Dioscorides lib. 3. cap. Nymphaea altera.
Et cæteri quos supra citauimus.

C EX PLATEARIO Cap. 32.

lari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagra iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore PANDECTARVM, & GALENO.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium inijcitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum entatismatis, resoluitq; eosdem.

Sic adhibita, per sanat etiam hæmorrhoides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Strophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatq; maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex HIERONYMO herbario.

Omniū præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut ceterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam diminuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in ieiunio pota.

D DESCRIPTORES ARONIS.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 22. cap. 16.

Theophrastus lib. 7. cap. 11.

Galenus, 2. alimentorum, cap. 60.

Paulus Aegineta, cap. Aaron.

Galenus 6. simplicium, cap. 56.

Hermolaus Barbarus in Corollarijs.

Vergilius in commentario super Dioscoridem.

Auicenna, lib. 2. cap. 222.

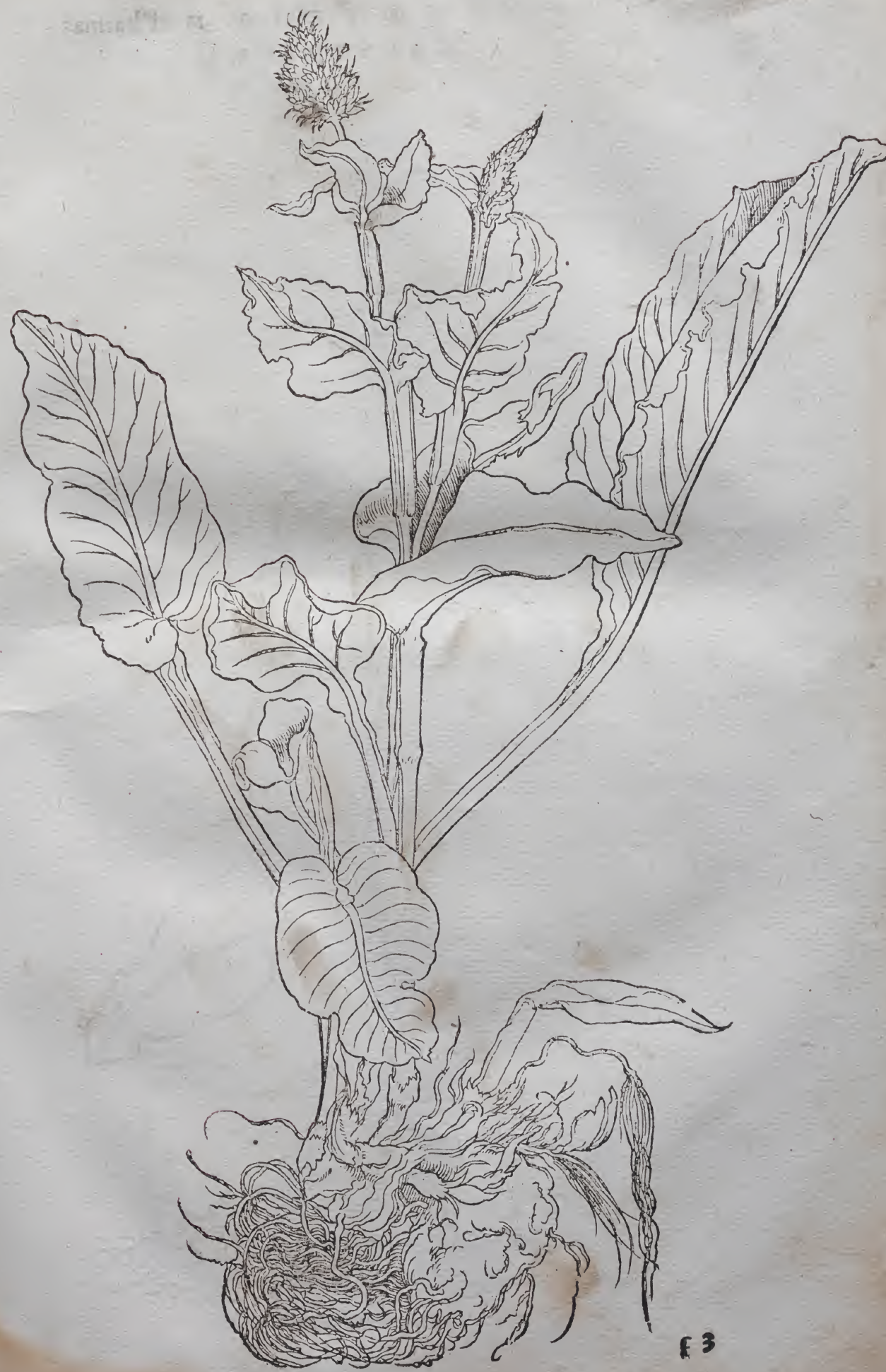
Simon Ianuensis.

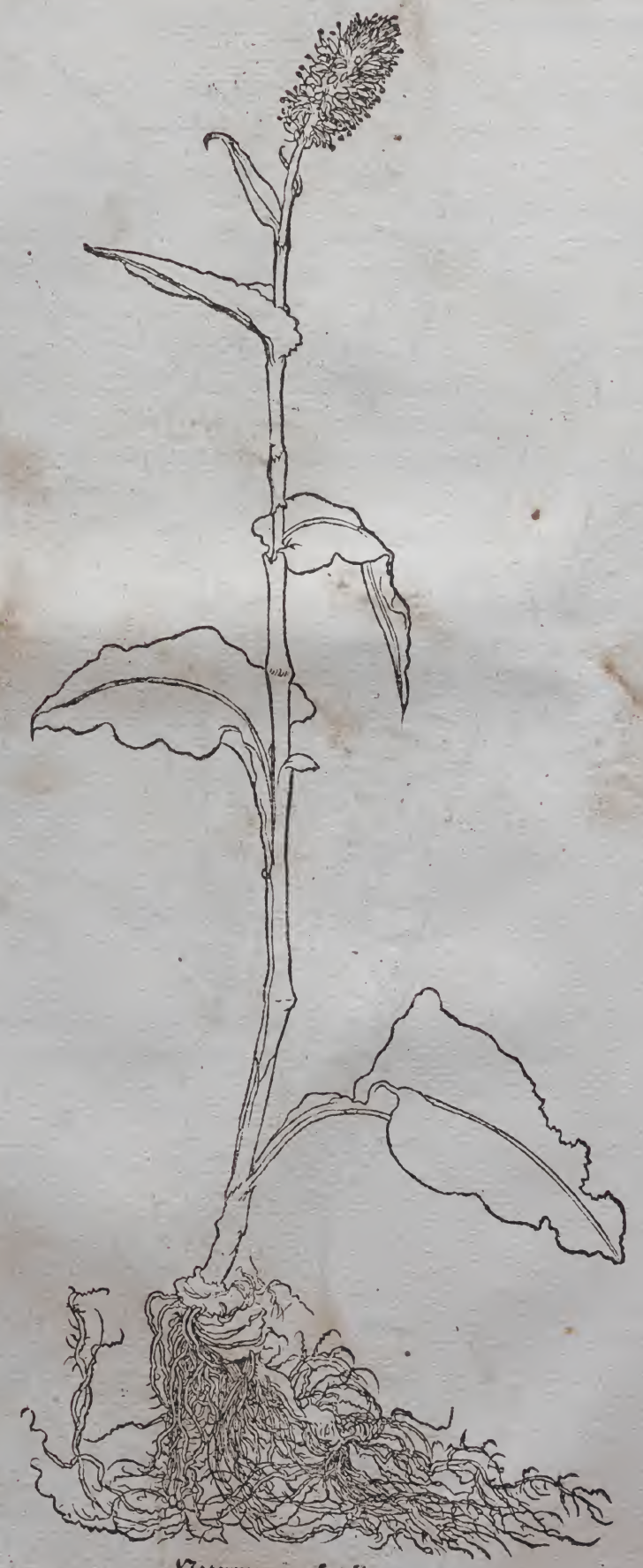
Autor Pandectarum.

Serapion, cap. 23.

Platearius, cap. 32.

Georgius Valla, dictione Aaron.

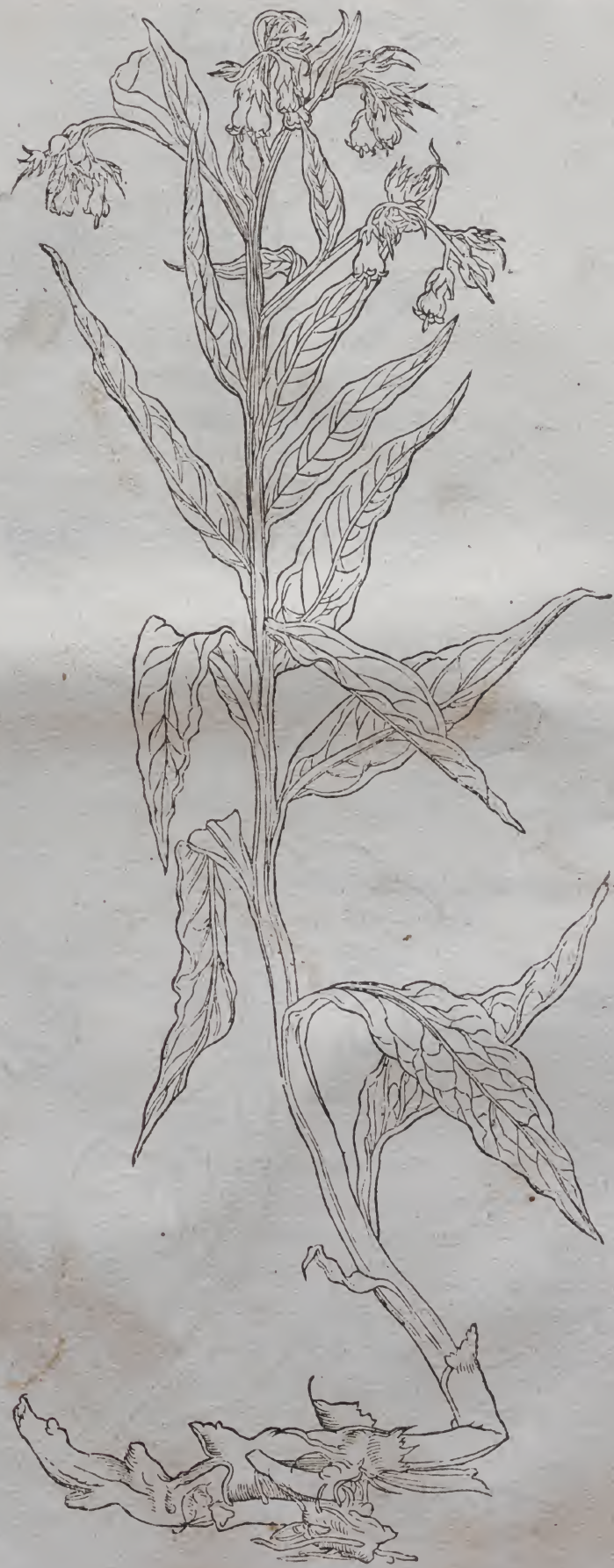

Koterwurz mählin.

Gut Heinrich.

Walwurz weiblin.

corum T O M V S Primus.

77

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona.

A

¶ NOMENCLATURAE Consolidæ Petreæ.

Græcicæ, ^{συμφύτον. πετράϊον.}
 Latinæ, Symphyton. Petræum. Consolida Minor.
 Germanicæ, Walwurz. Beinwel.

¶ NOMENCLATURAE Consolidæ Maioris.

Græcæ, ^{συμφύτον. πικτόν.}
 Romanæ, Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.
 Germanicæ, Walwurz. Schwarzwurz.

¶ PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 2. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRÆON nascitur in petris. Ramus
 los habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, &
 odorata planta, sapore dulci, & saluam prouocante. Radicem habet lon-
 gam, subrusam, digitali crassitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, le-
 uem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt
 non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguae
 bubulae, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet
 & caulis secus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a sin-
 gulis alarum cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lu-
 rei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet.

B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulae fo-
 lijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, sur-
 culosum, odoratum, gustu dulce, saluam ciens, longa radice, rutila. Na-
 scitur in petris. Ideoque Petræum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisque locis, iucundi odoris, sali-
 uam prouocans, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice lon-
 ga, fulua, in robore digitali: & habet thyrsus bicubitalem, geniculatum,
 inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & ueluti longa, cum adnationibus:
 flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, pruritum mouens,
 radices exterius argillofas, uirtutis densabilis.

AVTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel
 Tormentilla: habetque uirtutem consolidandi.

Tormentilla
species Con-
solidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, folijs paruis, ra-
 mis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autem Græ-
 ci nomē imposuerunt, quod consolidet. Hanc Veneri Cotoneam appel-
 lant, rosæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

Cotonea.

Sanicel.

corum T O M V S Primus.

De S A N I C V L A.

Rhapsodia Decima.

C N O M E N C L A T V R A E.

Latinae, Diapensia, Sennicula, Sanicula.
Germanicae, Sanicel.

S C R I P T O R V M P L A C I T A.

Sententia HERMOLAI BARI

BARI, de Sanicula lib. 2. D I O

S C O R. dictione, Peplis.

SVNT APVD Græcos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In fine sectionum, maculis quibusdam, furculis quoque rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisq. Huius succum vulneratis in potum commendant.

S E N T E N T I A P A N D V L P H I C O L L E

N V T I I, de Sanicula, lib. defensionis Plin.

dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarj cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insignique sit, Aethiopis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natus paginis illis suis herbas, non effigatas, credas. In ea pictam uidimus, iisdem prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quinque, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosque haberet: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula; Germanicum, Sanicel, scriptum est. Citanturque inibi de Sanicula hæc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et petrus Hispanus, is qui postea Pontificatus gefsit, & Ioannes uicesimus primus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Maphæus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem non habeo: cur negem, non uideo.

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

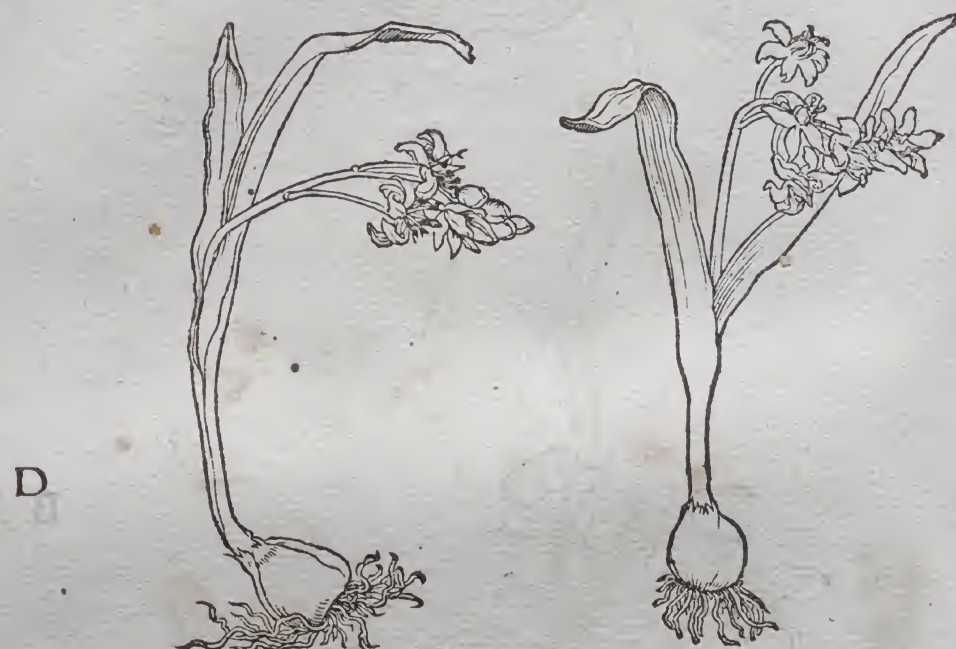
Nobilis Herbarius H I E R O N Y M V S.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Consolida minor, herba palmarum altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædam species, agrestis, rariorque et minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, iisque lepidis admodum: indeque enim paulatim disperit, abditque sese.

Nic. Capito

C pro genuina & germana obtruserunt. Quæ uero sit apud Dioscoridem, & quis porro eius usus, necdum animaduerti, nisi quod in officinis audio admodum familiarem esse, & in precio habitam D. Nicolao Capiti medici, idque adrupta tantummodo, & uulnera glutinanda. Plura non comperi.

Narcissus Martius.

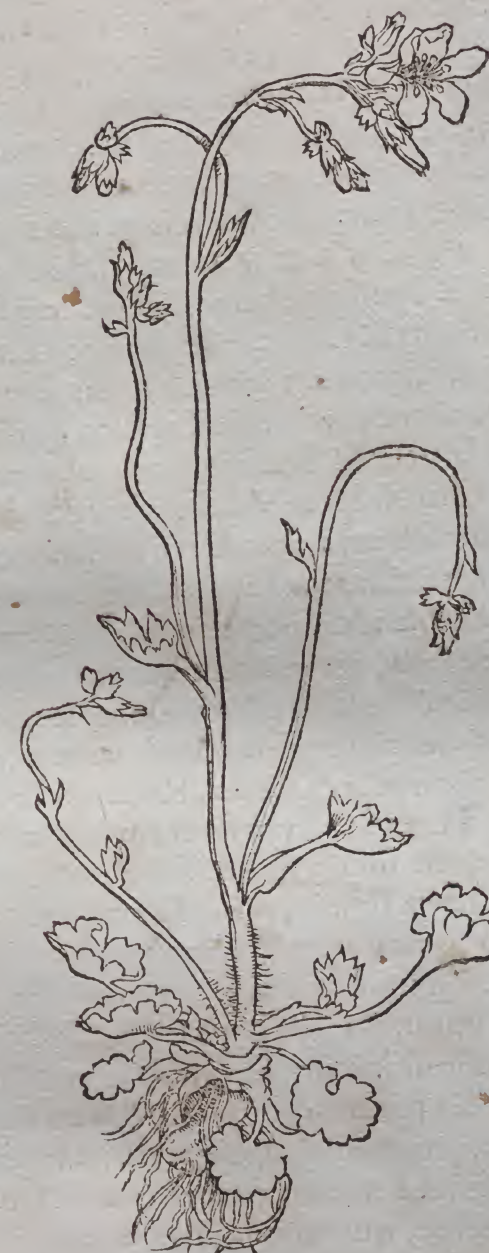
Mergenblümlein.

DE NARCISSIS MARTIIS.

Suprafol. 129.

RESPONDENT flores, folia, bulbi, denique omnia fere cum Narcisso superiore. Vnde suspicio nobis subijt, fortasse aut illi germanam, aut certe quandam eius speciem esse. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod sæpius moneo, suspicio tantum sit hoc, nullum ex tripode responsum. Si quid firmitus alij comprobatum fuerit, adeo non recusamus doceri, & moneri, ut nisi id data quadam opera moliremur, magis eruditiores prouocare, quam alios docere, ad illam aut conuiuissimus, aut uel ouem non signatam, ex liquarum albo, exculcauissimus, & proscriptissimus.

A

Boher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

A V T O R V M P L A C I T A.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 2.

SAXIFRAGON, aliqui Saxiphagon, alij Empetron, Romanam Saxifragion uocant. Frutex est furculosus, in petris & asperis locis nascens.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 191.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibus & maritimis locis.

Basilien frant.

De OZYMO Rhapsodia xxxv.
¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, ὄζυμον.

Latina, Ocimum. Basilicum.

Germanicæ, Basilien frant.

PLACITA AVTORVM de Basilico.

De ratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs
super horto Columellæ.

NON OCYMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odora-
ta & condimentis idonea, quæ derivatur ab ὄζυμ, quod est, redolere. In
hortis satorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo fecundius. Cum
maledictis ac probris ferendum præcipiunt, latius proveniet. Hæc Plin-

nus libro uicesimo primo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus
Maia Ozyma feruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter in-
culcatur paucula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquis, plæ-
rumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius,
Cum bene discincto cantauerit Ozyma uetnæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymū esse, quod
Ocimum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter provenire. Non
enim omnia quæ prospera eueniunt, Ozyma dici debent. Nos Ozymum
lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocimum uero inter pabularia nu-
meratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypanis. De
Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocymo uero libro de
cimo octauo.

Ozimum.
Ocimum.

Controuersia de OCIMO ex.
PLINII lib. 20. cap. 12

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum
quoque claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoque capras id
aspernati. Hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur
lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes asserre. Alij ue-
ro, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ederit Ocimum, sanari non posse. Quinimo
tradunt aliqui, manipulo Ozymi cum cancri decem marinis, uel fluuiatilibus trito, conue-
nire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere
Ozymi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Ru-
tam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito ace-
ro exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item
lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myr-
reo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoque esse utile. In-
flationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic
& morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo
etiam Celiacis Philistio dedit: & costum dysentericis, & Colicis Plistonis. Aliqui & rena-
tismo, & sanguinem exsternantibus in uino. Extinguit quoque lactis prouentum. Auribus uti-
lissimum infantum, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, ster-
nutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitum. Vulvas purgat in cibo ex aceto.
Verrucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoque & equis, asinisq; ad-
missuræ tempore ingeritur.

B

DE ALIO OCYMO, QVOD
est pabuli genus, idem PLINII
V S lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocimum uocat, quo
sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi defecta, antequam
gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios de-
cem, uiciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumnino misceri, & feri
solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc uoci-
tatum Ocimum, boumq; causa feri solitum, Varro appellatum a cele-
ritate proueniendi, a græco quod est ὄζυμ dicunt.

IDEM DE OCYMO
libro nono, capite septimo.

Nihil Ocymo secundius. Cum mal. dictis ac probris ferendum præ-

Menta.

Fischmünz.

De M E N T I S,
RHAPSODIA .XXI.

A

MENTARVM differētiās omnes, nemo rectius distinxit Hie-
ronymo herbario, cuius infra Commentarium consule, a calce
Appendicis.

Mentæ nomenclaturæ secundum
Dioscor.lib.3.

Hedyosmon satiuum alij Mintham, alij Calaminthan, Latini Mentam
uocant, alij Nepetā, Aegyptij Tis, alij Perxo, alij Macetho. Cognita her-
ba est. Calfaciendi, adstringendi, atq; exiccandi uim habet.

Platina lib. Obsoniorum.

Menta suauissimi odoris herba est. Hanc fuisse puellam a Plutone amatam, ferunt poete, <sup>pillus domus fani-
que amant eund.</sup> uersamq; in herbam sui nominis a Proserpina, cuius pellex erat. Hinc præterea Mentulam di-
ctam, quasi donum amorum, uel quasi meritā, uel quod mensam grato odore percurrat. Ecce-
rat enim hæc herba, propter inflammationem & humiditatem, demortuam Venerem. Hanc
ob rem crediderim, ueteres exercitus duces uetuisse militem, quem casum uolebant, unde et ca-
stra sunt dicta, hæc herba uesci. Appetentiam inducit Menta, & obesos a marcescentia conseruat:
lætum cor reddit, stomachum iuuat, lumbricos interficit. Contra morsum canis rabiosi ualet
plurimum. Seritur Menta æquinoctio uerno: melius tamen surculō uenit quam semine. Humi-
do minus gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Semel sata, diutina ætate durat, Est & Menta-
strum, syluestre genus, quod ut Vitis propagatur.

Virtutes
Mentes.

Nota Vitis apud

De M E N T A E temperamento ex Galenō.

Hedyosmos, alij uero Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam Mintha nō
odorata, quam Calaminthen appellant. Vtraq; gustu acri, & facultate calida est, ex tercio ordi-
ne excoficientium. Infirmior est tamen Menta odorata quam Calamintha, minus excofacit.
Vt autem in uniuersum dicam, hæc ceu syluestris quædam est, illa ceu domestica. Quam obrem
sane, ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem, mediocriter item ad Venerem excitat: id quod
omnibus accidit quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius her-
bæ temperaturam, in abscessibus ea quidem cum polëta mista utuntur: id quod in Calamintha
facere nequeas: propterea, quod ualentius tum excofaciat, tum desiccet, quam id genus po-
ssint. Habet uero etiam quiddam amarum in se & acerbum. Illa quidem lumbricos interficit, a-
cerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantiæ est
ut si qua alia herba partium tenuium.

B

V I R E S eius & iuuamenta ex Dioscoride.

Sistit sanguinem, potō ex aceto succo. Tineas in uentre teretes enecat.
Venerem stimulat. Singultus, uomitiones, cholera scq; sedant, terni ramu-
li cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta il-
linatur. Imposita fronti, capitis dolores mulcet. Mammæ si tendantur, aut
lacte turgeant, compescit. Cum sale, canū moribus illinitur. Aurium do-
loribus cum aqua mulsa subuenit. Vuluæ ante coitum admota, concepti-
oni resistit. Lingua scabriciem conficta læuigat. Coire lac, densariq; in
caseum non patitur, si folia portionibus lactis immergant. In summa, sto-
macho utilis est. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

Nota

Verba P L I N I I quæ supra mutuatus est Pla-
tina lib. 19. cap. 9.

Eodem tempore seritur Menta planta: uel si nondum germinat, spon-
gia. Minus hæc humido gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Genus ei-
us syluestre Mentastrum est. Et hoc propagatur ut uitis, uel si inuersi ra-
mi ferantur. Mentæ nomen suauitatis odoris apud Græcos mutauit, cum

replaced

Spizger wegerich.

GERMANICA,
Klein Wegerich. Spiz Wegerich.